

Izlaganje na znanstvenom skupu
UDK 327(497.5)

Međunarodni kontekst hrvatske politike

BRANKO CARATAN**

Sažetak

Autor smatra da su prioriteti hrvatske vanjske politike uspostava trajnog mira i reintegracija okupiranih hrvatskih teritorija. Međunarodna zajednica je svoju suradnju u rješavanju prioriternih hrvatskih problema uvjetovala nizom zahtjeva: poštivanjem ljudskih i demokratskih prava, osobito prava manjina, te poštivanjem integriteta drugih država. Osnovni je problem međunarodne zajednice što je nakon kraja bipolarnosti ostala bez koncepta rješavanja sukoba koji su izbili u postkomunističkim zemljama. U Hrvatskoj je rat predugo krivo promatran kao građanski rat. Kontroverzni problem hrvatske politike autor vidi u zahtjevu za dosljednom demokratizacijom, koju je teško realizirati u uvjetima rata, te u shvaćanju pune demokracije kao preduvjeta mirne reintegracije okupiranih hrvatskih područja.

1. Rat nametnut Hrvatskoj u samom početku izgradnje države, internacionalizacija sukoba, kao i unutrašnje političke kontroverze otežali su realizaciju vanjske politike koja neće biti samo reakcija na vanjske pritiske. Aktivna vanjska politika postaje moguća i učinkovita samo ako su ciljevi jasno određeni i usklađeni s unutrašnjom politikom zemlje. Danas su ratom ugroženi vitalni interesi Hrvatske. Zato se kao osnovni ciljevi hrvatske vanjske politike postavljaju: prekidanje agresije na Hrvatsku, uspostava stabilnog mira i reintegracija okupiranog dijela zemlje.

Zbog internacionalizacije krize treba osobito paziti da se, ni u kojem slučaju, ne omogući Srbiji da svoju ulogu krivca za rat uspije podijeliti s drugima ili da se Hrvatskoj nametne uloga sukrivca. Uz to, očito je da je međunarodna zajednica dala do znanja da Hrvatska može računati na međunarodnu podršku samo pod uvjetom da: (1.) poštuje prava nacionalnih manjina i u praksi ne

* Tekst je pisan kao uvodni referat za raspravu o međunarodnom položaju Hrvatske, koju je Hrvatsko politološko društvo organiziralo u lipnju 1993.

** *Branko Caratan*, redovni profesor Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu na predmetu Komparativne politike, Vanjsko-politički odsjek.

tolerira diskriminaciju, posebno Srba, (2.) da kao demokratska država vodi brigu o ljudskim pravima, slobodama medija, funkcioniranju pravne države i pluralne demokracije, te (3.) da poštuje integritet Republike Bosne i Hercegovine.

Ovdje ne ulazimo u procjenu politike Hrvatske prema tako definiranim zahtjevima, već želimo naglasiti da je veoma važno kako se u svijetu percipiraju poruke hrvatske politike, koje se procjenjuju ponajprije na temelju njezinih praktičnih poteza. Valja upozoriti da interesna struktura međunarodne politike u tom kontekstu nema mnogo razumijevanja za unutarnje hrvatske specifičnosti, nespretnosti, nesnalazjenje i unutarhrvatske sukobe. Također, treba reći da nije toliko bitno da li se hrvatska država besprijekorno ponaša, jer se takvo ponašanje ne može ni od koga očekivati, pogotovo u ratnim uvjetima, već je iznimno važno da se Hrvatska od krivih poteza i pojedinačnih ekscesa koji joj se mogu pripisati u krivnju, na vrijeme i energično ograđuje, ne samo izjavama već i mjerama koje se očekuju u skladu s međunarodnim standardima ponašanja.

2. Na Zapadu, očito, postoji nerazumijevanje procesa u postkomunističkim zemljama.¹ Kriza bivše Jugoslavije dugo se podvodila pod kategoriju građanskog rata. Ta teza ni danas nije napuštena. Srbiji ona odgovara jer prikriva pravog krivca (varijanta "držite lopova"). Raspad federacija u postkomunističkim državama Zapad ne vidi kao sastavni dio procesa transformacije koji je neodvojiv od demokratizacije i stvaranja tržišnih ekonomija. Zapad nije primijetio da više nema starih povijesnih pretpostavki zajedničkih država (na primjer, opasnosti od tradicionalnih vanjskih neprijatelja), niti da su nestali stožerni elementi komunističkih federacija: centralizirane administrativne ekonomije i centralistički organizirane komunističke partije. Nije vidio da raspad komunističkih stranaka znači konačni kraj federacija u kojima su one bile ključni integracijski činilac. Sovjetska se federacija raspala kada je, nakon neuspjelog moskovskog puča, Gorbačov raspustio KPSS, a jugoslavenska je prestala postojati kada se na 14. kongresu raspao SKJ. Ante Marković je, očito, bio u zabludi kada je tom prilikom proklamirao da i bez partije federalna država dalje funkcionira.

Razvoj je potvrdio tendenciju raspada svih višenacionalnih postkomunističkih država. Jugoslavija, Sovjetski Savez, Čehoslovačka već su se i formalno raspali, a Bosna i Hercegovina na istom je putu, iako formalno još postoji, dok se posljednja, Ruska federacija, održava, iako s opasnim napuklinama.²

¹ Nakon raspada Sovjetskog Saveza i kolapsa komunizma u Istočnoj Evropi stara područja komparativističkog politološkog istraživanja poput Soviet Studies (kao akademska disciplina nastala 20-tih godina), Comparative Communism (kao akademska disciplina od godine 1967.), East European Studies (zasebna disciplina formirana nakon II. svjetskog rata) postala su na prvi pogled bespredmetna. Ali ipak, zajedničke karakteristike, dugotrajnost i važnost procesa ekonomske i političke tranzicije u postkomunizmu, pojavljuju se kao argumenti za konstituiranje nove discipline koja je definirana ne samo regionalno već prije svega sadržajem: komparativna politika Istočne Evrope (usp. tekst Daniela N. Nelsona i Samuela Bentleya na tu temu u knjizi Stephena White-a i dr., ur., *Development in East European Politics*, London, Macmillan 1993.).

² Naravno, raspad federacija i drugih multinacionalnih zajednica u postkomunizmu pojavljuje se kao *tendencija*. Raspad je uvjetovan nestankom komunističkih partija koje

Usprkos tome, Zapad uporno igra na kartu federacija koje mu se na očigled raspadaju. Pokušava se sačuvati bivša Jugoslavija da bi se spasio SSSR, perestrojka i sporazum o kontroli atomskog oružja. Sve se to brani na krivoj razini. I nakon raspada SSSR-a i Jugoslavije nastavlja se, zapravo, ista politika, politika igranja na kartu centara bivših federacija kao kontrolnih točaka regije. Sigurnost nuklearnog potencijala bivšeg SSSR-a pokušava se postići njegovim stavljanjem pod kontrolu Moskve. Ako bi se u tome uspjelo, iako će to teško ići, slabljenje Ukrajine i drugih u korist jačanja Rusije dovodi do narušavanja ravnoteže, koje tek može stimulirati neoimperijalne težnje i olakšati regionalne sukobe u kojima se onda preostali nuklearni potencijal ne izvodi sa scene, nego se uvodi u igru.³ Također, politika koja na Balkanu ostavlja Srbiju s monopolom oružja proizvodi sukobe. Umjesto podržavanja ravnoteže snaga ekonomskom, političkom i vojnom podrškom svih ugroženih srpskom agresijom, neodlučnost Zapada u zaustavljanju srpskog rata produžuje sukob i destabilizira srednju i južnu Evropu. Stari pristup, kojim se taj prostor pokušava i dalje kontrolirati kao da stare federacije još postoje, pokazuje se kao intelektualna lijenost. U tom sklopu Ukrajina i Hrvatska percipiraju se kao protusile koje remete mogućnost lake kontrole regija.⁴ Stvarna ravnopravnost novih država još se ne vidi kao temelj stabilnosti.

su u tim državama bile glavna integrativna snaga. Centralizirana struktura stranke koja je monopolizirala vlast, istisnula je utjecaj nekada djelujućih integrativnih sila u tim zajednicama. Tamo gdje je multinacionalno društvo kao zaseban politički entitet postojalo dulje vrijeme (Rusija, Bosna i Hercegovina) tendencija raspada ne djeluje tako snažno, kao tamo gdje se multinacionalna država sastojala od potencijalnih novih nacionalnih država. To znači da se u tim prvim slučajevima djelovanje tendencije može ublažavati i blokirati, razumije se, ukoliko su snage koje je osporavaju dovoljno snažne, i ukoliko nema drugih elemenata koji djeluju disolutivno (kao na primjer rat u Bosni). O tome autor nudi opsežnu analizu u tekstu: B. Caratan, "Raspad komunističkih federacija", *Politička misao*, 1/93.

³ Paul A. Goble, ranije specijalni savjetnik State Departmenta za sovjetske nacionalne probleme, a sada suradnik Carnegie Endowment for International Peace u Washingtonu, smatra da je osnovna pogreška politike SAD nakon raspada Sovjetskog Saveza "propuštanje da se artikulira koherentna i obuhvatna politika prema 15 država koje su zauzele njegovo mjesto." Posljedica toga je propuštena šansa da se promoviraju američki interesi uz generiranje novih ugrožavanja vlastite sigurnosti. Osnovna pogreška sastoji se u tome što SAD i dalje gledaju na područje bivšeg SSSR-a kao na jednu regiju. To na ruskoj strani pothranjuje imperijalne težnje, uz istovremene nacionalističke reakcije u najbližem inozemstvu. Jelcin je, tako, već najavio zahtjev Rusije za ulogom jedinog garanta stabilnosti i poštovanja ljudskih prava u bivšim sovjetskim republikama. Šutnja Washingtona shvaća se kao pristajanje na takvu rusku vanjsku politiku, posebno nakon neodgovarajuće reakcije na srpsku agresiju u Bosni zaključuje Goble (usp.: Paul A. Goble, "Ten Issues in Search of a Policy: America's Failed Approach to the Post-Soviet States", *Current History*, Vol. 92, No. 76, October 1993, str. 305-6).

⁴ William C. Bodie objašnjava da je nastojanje američke politike da se zadrži stabilnost zaustavljanjem proliferacije nuklearnog oružja prevladalo nad promocijom općeprihvaćenih demokratskih vrijednosti. To je proizvelo rusocentrični fokus američke

3. S nestankom Sovjetskog Saveza i istočnog bloka nestalo je hladnog rata i bipolarne strukture svijeta. Supersile više ne kontroliraju svoje saveznike. Lokalni ratovi, koji u doba aktualne atomske prijetnje nisu bili mogući, sada postaju stvarnost. Zapad i njegov vojni savez NATO ostaju bez koncepcije i ne osjećaju se odgovornima za nova krizna žarišta.⁵ Novi svjetski poredak ne može se realizirati sam od sebe, a odsustvo koncepcije otvara prostor u kojem sve loše ponovo postaje moguće. Tehnološki progres, umjesto novog prosperiteta, za sada stvara tek tehnološke pretpostavke za razorno korištenje tehnički usavršenog konvencionalnog oružja u malim ratovima, koji, paradoksalno, ostaju unutar kategorije rata niskog intenziteta iako su vrlo razorni i krvavi. Umjesto novoga svjetskog poretka i demokratizacije međunarodne zajednice, otvara se prostor za novi barbarizam i srednjovjekovni način osvajanja teritorija: opkoljavanje, opsada, uništavanje naselja, progon stanovništva. Međunarodna zajednica nesposobna je osigurati poštivanje općeprihvaćenih pravila ponašanja. Genocid se eufemistički naziva etničkim čišćenjem.

Zapad diktira koncepciju koja u biti samo pospješuje rat i pomaže srpsku agresiju. Moralna strana embarga na uvoz oružja za sve strane u sukobu, iako je dio diplomatske rutine, krajnje je sporna. Embargo je, zapravo, značio podršku bolje naoružanoj Srbiji u njenim osvajanjima. Neodlučnost međunarodnih inicijativa za zaustavljanje rata pokazala se minimalističkom politikom pasivnog naknadnog reagiranja, na koje se očekivao najmanji mogući odgovor. U praksi se takva politika pokazala kao vječito kašnjenje i nedostatno reagiranje (*too little, too late*). Kada se konačno nudi oružje Muslimanima, zaboravlja se da ga je trebalo mnogo ranije dati svim stvarnim i potencijalnim žrtvama srpske

politike ("Russia-First") i Jeljcinocentrični fokus u istom nastavku. Ta politika utemeljena je u uvjerenju da je Rusija osnovica stratejske stabilnosti, što je onda vodilo podcjenjivanju važnosti demokratskog razvitka kod neruskih država u regiji i sužavalo izbor opcija. Istovremeno time su se podržavali neprihvaćanje ranijih granica i ruska imperijalna svijest. Jeljcinov bivši vicepredsjednik Aleksandar Ruckoj, jedan od vođa puča 1993, bio je više puta isticao da ruska svijest ne može prihvatiti identifikaciju ruskih granica s granicama koje je imala Ruska federacija kao članica bivšeg SSSR-a. Neoimperijalistička struja u ruskoj vanjskoj politici (državnici) pokušava restituirati rusku ulogu unutar granica bivšeg SSSR-a ("Doktrina Karaganov"). Usp.: W. C. Bodie, "The Threat to America from the Former USSR", *Orbis*, Fall 1993, str. 513-4 522-3.

⁵ Suprotno Francisu Fukuyami koji je raspad Sovjetskog Saveza i slom komunizma u Istočnoj Evropi vidio kao konačnu pobjedu Zapada i liberalne ideje, Owen Harries, urednik časopisa "The National Interest", tvrdi da recentne debate o Bosni, Balkanu i Istočnoj Evropi zapravo postavljaju pitanje o budućnosti Zapada, koji ne može postojati bez Istoka. Patetična performanca politike zapadnih zemalja u bosanskoj krizi neizvjesnost budućnosti Zapada samo podcrtava. Bez Istoka zapadne zemlje nisu se mogle ujediniti u svojoj balkanskoj politici. Rezultat su sve više separatne politike SAD i zemalja Evropske Unije, kao i podjele unutar Zapadne Evrope same. Harries podsjeća da se time skoro ostvaruje imaginacija Georga Orwella iz 1947. o tri velika bloka koji se nalaze u neprekidnom konfliktu (Owen Harries, "The Collapse of "The West", *Foreign Affairs*, September/October 1993, str. 41, 43 48).

agresije: Sloveniji, Hrvatskoj, Hrvatima i Muslimanima u BiH, Makedoniji i Albaniji. Sada se nudi samo Muslimanima, koji se i dobro naoružani, sami ne mogu oduprijeti srpskoj agresiji, a nemogućnost povrata izgubljenih prostora i novo oružje samo bi dodatno pogoršali njihove odnose s Hrvatima.

⁵ Povijesna je činjenica da se agresori ne zaustavljaju sami. Nova osvajanja samo povećavaju njihov apetit. Mogu se zaustaviti samo silom ili uvjerljivom prijetnjom jače sile. I u ovom ratu vidjelo se da su bosanski Srbi potpisali Vance-Owenov plan za Bosnu tek onda kada su Amerikanci pokazivali namjeru da upotrijebe silu (Clintonov plan *strike and arm*). Kada su od toga odustali s washingtonskim planom, Karadžić je razumio poruku i sam odustao od Vance-Owenova plana.⁶ Kunktatorstvo se, sasvim pogrešno, uspoređuje s Chamberlainovom politikom zadovoljenja Hitlera. Zapadni planovi imaju, doduše, sličnosti s dogovorom u Münchenu 1938. i poklanjanjem čehoslovačkog teritorija Hitleru. Zaboravlja se da je Neville Chamberlain ipak korigirao svoju pogrešku i 3. rujna 1939. najavio rat Njemačkoj. Njegove riječi i danas su poučne. Chamberlain je tada rekao: "...ne postoje nikakvi izgledi...da će (Njemačka) prestati silom provoditi svoju volju. Državni kancelar Hitler može biti zaustavljen samo silom." Dodao je da se ne radi samo o obrani Poljske već i o stanju u kojem se ni jedan narod i ni jedna država ne mogu smatrati sigurnima, te da je zato rat protiv Hitlera ujedno borba protiv nepravde i progona slabih. Međutim, naknadna korekcija politike nije spasila Daladiera i Chamberlaina od negativne ocjene njihove povijesne uloge. Churchill je njihovu minhenšku dilemu sažeto definirao ocjenom da su mogli birati između sramote i rata, ali da su izabrali sramotu i na kraju dobili rat.⁷

Dakako, Milošević nije Hitler i nije posrijedi agresija jednakih razmjera, iako prijeti destabilizacijom prostora koji je širi od same regije zahvaćene sukobima.

4. Danas se nevoljkost da se zaprijeti silom opravdava tezom o uvlačenju u rat bez kraja. Međutim, još postoji mogućnost stupnjevane intervencije, na primjer postavljanjem jedinica UN na ključna mjesta opskrbe na granicama Srbije i BiH, s bosanske strane, uz njihovu zračnu zaštitu. Slično bi se moglo reći i za granice Hrvatske s Bosnom i Hercegovinom ili Makedonije sa Srbijom. Prijetnja intervencijom sigurno bi ishodila suglasnost srpske strane za takvu ograničenu akciju, koja bi, za razliku od ranijih propalih inicijativa, sigurno rezultirala pozitivnim pomacima. Vrlo je vjerojatno da takva vrsta intervencije, uz prijetnju upotrebe sile u slučaju otpora, ne bi morala prerasti u izravnu

⁶ Goble upozorava da je davanje prioriteta primirju nad trajnim političkim mirom, tj. mekani pristup u uvjetima kada Zapad ima snažnu poziciju, zapravo ravno samodestrukciji zapadne politike. Vjerovanje da se politikom koja demonstrira slabost mogu postići veliki rezultati, znači ponavljanje onoga što je Gorbačov pokušao u borbi sa svojim konzervativnim oponentima kada je demonstrirajući slabost tražio podršku. Rezultat je bio Gorbačov bez gorbačovizma, upozorava Goble na manjkavosti politike "slabost kao snaga" (op. cit., str. 508).

⁷ Ratni memoari britanskog premijera iz vremena II. svjetskog rata (Winston S. Churchill, *The Second World War*, London, Cassell and Co. 1964.) instruktivna su analiza oklijevanja koje se kasnije plaća puno višom cijenom rata.

konfrontaciju međunarodnih snaga sa Srbijom.⁸ U prilog tome govori brzo pristajanje srpske strane na plan za Bosnu nakon najave moguće vojne intervencije. Dakako, svako odlaganje uvijek povećava ulog. Stanovita forma uključivanja ugroženih država (Makedonije i Albanije, ali i Hrvatske i Slovenije) u zapadne obrambene organizacije, mogla bi biti mnogo jasnija poruka agresoru od svih dosadašnjih i pridonijela bi obuzdavanju sukoba.⁹ Jedno je sigurno: neutralan stav međunarodne zajednice prema "stranama u sukobu" i politika neupletanja samo raspiruje ratnu vatru. Agresor je razumije kao prešutnu podršku.

Nema sumnje da umiješanost drugih u rat i eventualna intervencija ovise samo o procjeni ugroženosti njihovih vlastitih interesa. Za sada se očekuje da će se rat zaustaviti prije nego što bitno ugrozi interese zemalja izvan prostora bivše Jugoslavije. Ne želi se shvatiti da Milošević ne može odustati od ekspanzije, jer bi to ugrozilo samu osnovu njegove politike, a time i njegovu vlast u Srbiji.

U današnjem svjetskom selu teško je izolirati se od utjecaja rata na rubu srednje Evrope. Ubrzo bi se moglo pokazati da su posrijedi i interesi drugih.

Od SAD, jedine preostale supersile, očekuje se da povede svoje saveznike u intervenciju. Ukoliko to ne učine, preuzimaju rizik da sebi onemoguće ili otežaju vodeću ulogu i u nekom drugom sukobu u kojem će interesi SAD biti jače involvirani. Posljednja oružana intervencija SAD-a, raketni napad na Bagdad, dovodi Amerikance u posebno osjetljiv položaj prema čitavom muslimanskom svijetu, jer se intervenira samo protiv, a ne i u korist muslimana. Drugo, budući da samo SAD imaju vodeću ulogu i dovoljne potencijale za prijetnju agresoru, ne mogu izbjeći odgovornost za nastavak i dalje širenje rata, koji bi svojom pasivnošću dopustili. Treće, novi svjetski poredak ne može se zamisliti ako svaki potencijalni agresor može ostvariti svoje ambicije i prkositi jedinoj preostaloj supersili. Novi svjetski poredak nije moguć uz pristajanje na barbarske metode osvajanja prostora.

Zapadna Evropa svojim neuspjesima u zaustavljanju sukoba dovodi u pitanje svoj pokušaj vođenja zajedničke politike.¹⁰ Balkanski rat otkrio je ozbiljne pukotine koje prijete i realizaciji planirane ekonomske integracije. Drugo, pokazat će se da je cijena intervencije mnogo niža od cijene izdržavanja milijuna

⁸ Nespretna ekspedicija u Somaliji razvila je politički strah od vojne intervencije. Srpska propaganda uspjela je dijelom uvjeriti zapadne vojne eksperte da će se u bosanskim planinama zaplesti kao u vijetnamskim džunglama u rat koji invazijske trupe ne mogu dobiti. Zaboravlja se da su na većini bosanskog teritorija invazori upravo srpske jedinice. Polazeći od uspješne "Pustinske oluje" lansirane protiv Iraka i straha od rata u Vijetnamu i Bosni, u američkim vojnim redovima nastala je izreka: "We do deserts. We don't do mountains and jungles." (Mi smo uspješni u pustinjama. Ne funkcioniramo u planinama i džunglama.) Usp.: Harries, op. cit., str. 46.

⁹ Program NATO-a Partnerstvo za mir ("Partnership for Peace"), kao postupna afilijacija zemalja Istočne Evrope, dobra je ideja, ali opet preslaba i već zakašnjela u startu ("too little, too late").

¹⁰ Usp.: Harries, op. cit., str. 43. Da je politika Evropske Unije (Zajednice) bila neuspješna pokazuje i analiza Giovannija Dogninija o ulozi EZ u jugoslavenskoj krizi.

izbjeglica, koji svoje sukobe, prije ili kasnije, mogu, poput Kurda, prenijeti i na bogate zemlje Zapadne Evrope. Bosanski Muslimani mogu ubrzo postati Palestinci Evrope.

Rusija je izravno ugrožena srpskim ratom. Srbija u Rusiji podstiče najkonzervativnije, i za Rusiju najopasnije, snage neostaljinista i desnoga ruskog pravoslavnog nacionalizma. Ta crveno-crna koalicija udaljava Rusiju od Evrope, onemogućava ekonomski i civilizacijski napredak i prijeti da je dulje razdoblje zadrži u prošlosti. Takva politika nužno dovodi Rusiju u konfrontaciju s muslimanskim i drugim narodima unutar Rusije i oko nje. To Rusiju ne može ugroziti, ali je može bitno destabilizirati. Nekažnjena agresija na Balkanu može biti inspiracija za sve potencijalne diktatore širom prostora bivšeg Sovjetskog Saveza. Sukobi tu mogu zahvatiti goleme mase, a oružja sigurno neće manjkati. Za sada je nuklearno oružje pod kontrolom, ali ne treba zaboraviti da je locirano u četiri države i da se u slučaju ozbiljnijih sukoba i krajnje ugroženosti može pronaći način za njegovo aktiviranje. Ne treba upozoravati da bi val izbjeglica prema Zapadu, u slučaju većeg sukoba na tom prostoru, bio veći nego ikada prije, i da bi blagostanje i stabilnost mnogih država Zapada bili ozbiljno ugroženi.

Kosovo i Makedonija sigurno su bliski ciljevi nove srpske ekspanzije. Pokušaj "konačnog rješenja" albanskog pitanja na Kosovu destabilizirat će Makedoniju kao prirodno utočište za Albance. Makedonija može biti i sama izravno napadnuta. Srpski napad na Makedoniju neće zaustaviti 300 američkih graničara, njih će zaobići na isti način kao što su svojedobno izraelski vojnici zaobišli zaštitne jedinice UN na jugu Libanona. Napad na Makedoniju u sukob uključuje Albaniju, Grčku i Bugarsku, a vjerovatno i Tursku. Time jedinstvo NATO-a postaje povijest. Grčka je za sada na strani Srbije, ali zbog Srbije poremećene su njezine transportne linije i turističke komunikacije prema Evropi. Grčka očekuje da će dobiti dio Makedonije, ali tu slijedi iznenađenje: za srpske nacionaliste Makedonija je samo južna Srbija, a Solun prirodni i dugo željeni izlaz na more.

Ukoliko se agresija ne zaustavi u Bosni, ratni cirkus se selit će se dalje. Tada neće biti ni mirnog rješenja za okupirane hrvatske krajeve. Nastavi li se rat u Hrvatskoj, i Slovenija će doći u zonu susreta bliske vrste. Tada već postaje sasvim moguće da se sukob prelije i izvan granica bivše federacije. Protjerivanje Mađara iz Vojvodine samo je jedna od mogućnosti za dalje širenje požara. Mađarska, Italija i Austrija neće biti oslobođene izravnih ili posrednih nepravilnosti.

5. Zapadna politika ni rata ni mira u Hrvatskoj nalazi svoj izraz u odlaganju realizacije Vanceova plana reintegracije okupiranih hrvatskih teritorija. Zapadno inzistiranje na demokraciji u Hrvatskoj time, očito, ne dobiva na snazi. U uvjetima rata ne štete samo muze; takva situacija proizvodi stalnu opasnost od militarizma i ekstremizma na štetu demokracije. To ne znači da treba privremeno odustati od demokracije - jer to može postati kobno - nego o rang

Dognini tvrdi da je EZ (sada EU): 1. pokazala nesposobnost da rješava nacionalne i manjinske probleme, 2. demonstrirala slabost svojih institucija u sigurnosnim pitanjima, 3. jasno otvorila svoje unutrašnje političke razlike (Usp.: G. Dognini, *The EC's Role in the Yugoslav Crisis*, ISIG (Istituto di Sociologia Internazionale, Gorizia), "Trimestrale" No. 2, Dicembre 1993, str. 6).

prioriteta u kojem reintegracija teritorije otklanja ratnu opciju i time stvara realne pretpostavke za demokratsku transformaciju.

Mirna opcija reintegracije okupiranih teritorija Hrvatskoj nameće jasne obveze koje treba ispuniti bez kolebanja. Njihovo ispunjenje može pomoći i da se kasnije, u slučaju nemogućnosti mirne opcije, dobije podrška i za neku bitno drugačiju soluciju.

Prvo, bez ostatka treba u praksi provesti politiku zacrtanu u Zakonu o etničkim manjinama i Zakonu o oprost. Toleriranje bilo kakvih diskriminacija prema Srbima to dovodi u pitanje.

Drugo, treba biti svjestan da će se svi postupci bosanskih Hrvata pripisivati Hrvatskoj bez obzira na stvarno stanje odnosa. Hrvatska ne smije biti doživljena kao promotor podjele BiH. O tome postoji suglasnost u Hrvatskoj. Razlike postoje o procjeni da li se proklamirana politika uvijek provodila. U međunarodnoj javnosti o tome postoje jasno izražene kritičke rezerve. O njima treba voditi računa usprkos činjenici da se BiH, kao i sve druge postkomunističke multinacionalne države, tendencijski raspada, te da je realno pod udarima srpske agresije Bosna već razbijena i da su Zapad, Rusija i UN takvu situaciju prihvatili kao svršeni čin.

Treće, treba biti osjetljiv na problem slobode medija, posebno na momente koji se u zapadnoj javnosti apostrofiraju. Tu autizam ne pomaže.

Četvrto, treba afirmirati one momente hrvatske politike koji su zbog unutrašnjih problema bili neopravdano potisnuti, kao što je to na pr. hrvatski antifašizam. Treba upozoriti da antifašizam nije pitanje ideološkog izbora, već važan element demokratske legitimacije, i da zato nije produktivno odmah radi ravnoteže praviti balans sa crnim mrljama komunizma. Isto tako, krajnje je štetan svaki pokušaj apologije ustaškog režima s njegovim zločinima, antisemitizmom i fašističkim saveznicima. Iako smo imali za vrijeme 2. svjetskog rata jedan od najjačih, ako ne i najjači antifašistički pokret u okupiranoj Evropi, dozvolili smo da nam lekcije čitaju oni koji su, kao na pr. Francuzi imali vlastitu kvislinšku državu i relativno ne previše značajan pokret otpora. Važno je znati i cijenu neispunjenja ovih međunarodno definiranih obveza. Ona uključuje gubitak međunarodne podrške i ratnu opciju s njenim ljudskim i materijalnim žrtvama kao jedinu mogućnost reintegracije okupiranih teritorija.

Branko Caratan

CROATIAN POLITICS IN AN INTERNATIONAL CONTEXT

Summary

The author considers Croatia's priority in foreign affairs to be the establishment of peace and reintegration of occupied Croatian territory. The international community lent its support to solving Croatia's problems only with certain conditions attached: respect for human and democratic rights, esp. the rights of minorities; and respect for the integrity of other countries. The basic problem faced by the international community is that since the end of the east-west polar orientations, there is no concept for solving the conflicts that have erupted in post-communist countries. In Croatia the war was viewed (wrongly) as a civil war. The controversy in the Croatian policy, as seen by the author, is in the requirement for absolute adherence to democratic principles, which is difficult to realize in times of war, and in the acceptance of complete democracy as a pre-condition to peaceful reintegration of occupied Croatian territory.